

Κολοφών (Αρχαιότητα)

Summary :

Η Κολοφών ήταν μία από τις σημαντικότερες και αρχαιότερες ελληνικές πόλεις της Ιωνίας. Το όνομά της σημαίνει κορυφή. Τα όριά της ήταν ασαφή, αλλά φαίνεται πως στα δυτικά συνόρευε με τις επικράτειες της Τέω και των Κλαζομενών. Τα πρώτα ίχνη κατοίκησης χρονολογούνται στη Μυκηναϊκή εποχή. Η πόλη παρουσιάζει δραστηριότητα καθ' όλη την Αρχαιότητα, ενώ αναφέρεται και στους Βυζαντινούς χρόνους ως έδρα επισκοπής.

Geographical Location

Δυτική Μικρά Ασία

1. Εισαγωγή

Η Κολοφών είναι από τις σημαντικότερες και αρχαιότερες ελληνικές πόλεις της Ιωνίας. Αντίθετα με τις περισσότερες πόλεις της δυτικής Μικράς Ασίας δε βρίσκεται στα παράλια αλλά στην ενδοχώρα, σε απόσταση περίπου 10 χλμ. από τη θάλασσα και σχεδόν 55 χλμ. νότια της Σμύρνης, κοντά στο σύγχρονο χωριό Değirmentepe. Η θέση της θυμίζει μυκηναϊκούς οικισμούς της Πελοποννήσου, καθώς αποτελείται από μια απότομη ακρόπολη που επιβλέπει μια πλούσια και εκτεταμένη πεδιάδα. Το όνομα της πόλης σημαίνει κορυφή. Οι κάτοικοί της αποκαλούνται Κολοφώνιοι και σπανιότερα Κολοφωνίται, ενώ η επικράτεια της πόλης Κολοφονία. Τα όριά της ήταν ασαφή, αλλά φαίνεται πως στα δυτικά συνόρευε με τις επικράτειες της [Τέω](#) και των [Κλαζομενών](#).¹ Ήδη από την Αρχαϊκή περίοδο η Κολοφών έλεγχε το ιερό της [Κλάρου](#) και τη γειτονική παράκτια πόλη του [Νοτίου](#) (σε απόσταση περ. 15 χλμ. νοτιότερα).

2. Ιστορία

2.1. Η Κολοφών κατά την εποχή του Χαλκού και τους πρώτους αιώνες της 1ης χιλιετίας

Θεωρείται βέβαιο ότι η Κολοφών ήταν μια τειχισμένη μυκηναϊκή ακρόπολη κατά το 13ο αιώνα.² Εντούτοις, τα ευρήματα της Ύστερης εποχής του Χαλκού έχουν χαθεί. Αναφέρεται ένας μεγάλος θολωτός τάφος με στόμιο, που βρέθηκε συλημένος, αλλά περιείχε θραύσματα αγγείων της ΥΕ ΙΙΒ ή ΥΕ ΙΙΙΓ.³ Ανάλογα θραύσματα φυλάσσονται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο της Αθήνας, με την ένδειξη ότι προέρχονται από την Κολοφώνα.

Υπάρχουν αντικρουόμενες παραδόσεις για την ίδρυση της πόλης, που ενδεχομένως να οφείλονται στο γεγονός ότι η Κολοφών υπήρξε διαδοχικά μινωική, μυκηναϊκή και ιωνική κτήση.⁴ Ο Πausanias μιλά για τρία στάδια στην ίδρυση της πόλης. Η πρώτη φάση περιλαμβάνει την άφιξη του Κρητικού Ρακίου στην Κλάρο.⁵ Η δεύτερη φάση σχετίζεται με την άφιξη Βοιωτών προσφύγων μετά την κατάληψη της Καδμείας από τους Αργείους με επικεφαλής τη [Μαντώ](#).⁶ Τέλος, όπως και οι υπόλοιπες ιωνικές πόλεις, η Κολοφών θεωρείται από τον περιηγητή αποικία Ιώνων την οποία ίδρυσαν οι απόγονοι του βασιλιά της Αθήνας Κόδρου: ως οικιστές αναφέρονται ο Πρόμηθος και ο Δαμασίχθων. Κατά το Μίμνερμο από την Κολοφώνα, την πόλη ίδρυσε ο Ανδραίμων, με πληθυσμό προερχόμενο από την Πύλο.⁷ Η παράδοση αυτή θεωρείται ενδεχομένως τοπικός μύθος της Κολοφώνος.⁸ Ο Ανδραίμων εκδίωξε τους Κάρες και επέτρεψε την ίδρυση της γειτονικής Λεβέδου. Τα πράγματα περιπλέκονται από το γεγονός ότι ο Σθένελος, ένα μυθολογικό πρόσωπο που παραπέμπει στην Αργολίδα, θεωρούνταν από τους Κολοφωνίους ότι είχε ταφεί στην πόλη τους.⁹ Μια άλλη παράδοση αναφέρει ότι μετά την άλωση της [Τροίας](#), μια ομάδα Αχαιών, ο Κάλχας, ο Λεόντιος, ο Πολυπόιτης και οι σύντροφοί τους, κατευθύνθηκε προς την Κολοφώνα. Ο Κάλχας μάλιστα πέθανε και τάφηκε εκεί.¹⁰ Η παράδοση αναφέρει ότι ο θάνατός του επήλθε μετά την ήττα του σε μαντικό αγώνα με το [Μόγχο](#), μάντη και βασιλιά της Κολοφώνος, επομένως και ο αγώνας πρέπει να διεξήχθη εκεί.¹¹ Ο Μόγχος θεωρείται ότι ίδρυσε το μαντείο του Απόλλωνα στην Κλάρο και ώθησε τους Κολοφωνίους να επεκταθούν, εκδιώκοντας τους Κάρες και Λέλεγες γείτονές τους.¹²

Αν και η διάλεκτος των Κολοφωνίων είναι η ιωνική, εντούτοις είναι αξιοσημείωτο ότι στην πόλη δεν έχουν βρεθεί ενδείξεις

Κολοφών (Αρχαιότητα)

για τον εορτασμό των κατεξοχόν ιωνικών εορτών, όπως τα Απατούρια και τα Ανθεστήρια.¹³

Η Κολοφών εμπλέκεται με αρνητικό τρόπο στην ίδρυση των Κλαζομενών. Όταν κατέφτασαν στην περιοχή Πελοποννήσιοι άποικοι από τις Κλεωνές και το Φλιούντα, οι Κολοφώνιοι όρισαν ένα δικό τους, τον Πάρφορο, επικεφαλής της αποστολής προς αναζήτηση εδάφους για την ίδρυση αποικίας. Ο τελευταίος επιχειρήσε να παραπλανήσει τους αποίκους, οδηγώντας τους τελικά έπειτα από μακρά πορεία σε μια θέση κοντά στην Κολοφώνα, όπου ίδρυσαν το Σκύππιον. Οι Πελοποννήσιοι άποικοι κατάλαβαν την απάτη και στασίασαν, εγκαταλείποντας την αποικία και ιδρύοντας τελικά τις Κλαζομενές.¹⁴

Στα τέλη του 9ου αιώνα οι ιωνικές πόλεις είχαν οργανωθεί σε μια Δωδεκάπολη, που περιλάμβανε τη [Μίλητο](#), το [Μυούντα](#), την Πριήνη, την [Έφεσο](#), τη Λέβεδο, την Τέω, τις Κλαζομενές, τη [Φώκεια](#), τη Σάμο, τη [Χίο](#), τις [Ερυθρές](#) και την Κολοφώνα.¹⁵ Μία από τις κτήσεις της Κολοφώνος, η Μελήη (που έχει το ίδιο όνομα με μία από τις κόρες του μυθικού βασιλιά της πόλης, του Μόψου), καταστράφηκε σε μια συντονισμένη επιχείρηση όλων των ιωνικών πόλεων και τα εδάφη της διαμοιράστηκαν σε όλα τα μέλη της Δωδεκάπολης.

2.2. Αρχαϊκή Κολοφών

Στην Αρχαϊκή περίοδο η Κολοφών ήταν ισχυρή ναυτική πόλη, με εξαιρετικά γόνιμο έδαφος. Η ισχύς της συνάγεται από την παροιμία «Κολοφώνα επέθηκε». Η ερμηνεία που δίνεται στη φράση αυτή είναι ότι αρκούσε η παρέμβασή της για να τερματιστεί οποιαδήποτε τυχόν αντιδικία μεταξύ των πόλεων της Ιωνίας.¹⁶ Ο [Στράβων](#) που αναφέρεται στην παροιμία προσθέτει ότι η πόλη διέθετε τότε ισχυρότατο ναυτικό, ενώ ήταν διάσημη κυρίως για τους ιππείς της. Η Κολοφών διακρίνεται και για ένα ακόμη ιδιαίτερο στοιχείο της πολεμικής της μηχανής, της χρήσης σκύλων στη μάχη.¹⁷

Η ιστορία της πόλης ξεκινά γύρω στο 700 π.Χ. Στην πόλη επήλθε στάση και ακολούθησε η φυγή μιας μερίδας των κατοίκων, που κατέφτασε στη Σμύρνη, αιολική κτήση και αποικία της Κύμης. Αργότερα όμως οι Κολοφώνιοι έποικοι έδιωξαν τους παλιότερους Αιολείς κατοίκους και παρέμειναν κύριοι της Σμύρνης. Έκτοτε η πόλη λογιζόταν ως ιωνική.¹⁸

Γύρω στο 660 π.Χ. ο βασιλιάς της Λυδίας [Γύγης](#) επιτέθηκε στη Μίλητο και τη Σμύρνη, που αντιστάθηκαν με επιτυχία, και στην Κολοφώνα, της οποίας κατέλαβε το άστυ.¹⁹ Πρόσφυγες από την Κολοφώνα κατέφυγαν στο Νότιον και από εκεί μετέβησαν στη νότια Ιταλία και έχτισαν τη Σίριδα, μια πόλη που διατήρησε επί μακρόν τον ιδιαίτερο ιωνικό χαρακτήρα της εν μέσω χαλκιδικών και λακωνικών πληθυσμών.²⁰ Η πόλη της Κολοφώνος δε μετείχε γενικά στο αποικιακό κίνημα της Μαύρης θάλασσας. Ως κτήση της αναφέρεται μόνο η Μύρλεια στο Βόσπορο, η κατοπινή [Απάμεια](#) της Βιθυνίας.²¹ Επίσης, λεξικογράφοι αναφέρουν την παρουσία Κολοφώνιων χρυσοχόων στην περιοχή του Στρυμόνα, όπου υπάρχουν και τοπωνύμια που παραπέμπουν στην ιωνική πόλη.²²

Πριν από τη λυδική κατάκτηση οι Κολοφώνιοι διατηρούσαν μεγάλες περιουσίες, όπως αναφέρει ο Αριστοτέλης. Το γεγονός του πλούτου και της χλιδής της πόλης και ο «φιλήδονος βίος» των κατοίκων της, που συγκρίνονταν με την παροιμιακή τρυφή των Συβαριτών, οδήγησε αρκετούς αρχαίους συγγραφείς να αποδώσουν την καταστροφή της πόλης στην ύβρη.²³

Η Κολοφών παρέμεινε επί μακρόν υπό λυδικό έλεγχο. Οι πηγές μας είναι αντικρουόμενες ως προς το χαρακτήρα της κατοχής: ο [Ξενοφάνης](#), τέκνο ο ίδιος της πόλης, αναφέρει μια μερίδα του πληθυσμού, όχι λιγότερους από χίλιους Κολοφώνιους, ως λυδίζοντες, που ζούσαν με τρυφλότητα, μολονότι παλαιότερα οι συμπατριώτες του ήταν σκληραγωγημένοι, ενώ ο Φύλαρχος μιλά για φιλία και συμμαχία μεταξύ των Κολοφώνιων και των Λυδών.²⁴ Οι ιστορικοί γενικά αποδέχονται το πνεύμα μιας χαλαρής και όχι ιδιαίτερα καταπιεστικής λυδικής κυριαρχίας.²⁵

Περίπου το 600 π.Χ. ο Αλυάττης προφασίστηκε τη συμμαχία με την Κολοφώνα για να παρασύρει τους περίφημους ιππείς της και να τους εξοντώσει, δίνοντας τα άλογά τους στους δικούς του άντρες. Εικάζεται ότι οι Κολοφώνιοι ιππείς ενεργούσαν ως μισθοφόροι στην υπηρεσία του Λυδού βασιλιά.²⁶ Το 591 π.Χ., μια άλλη ομάδα μισθοφόρων στην υπηρεσία του

Κολοφών (Αρχαιότητα)

Αιγύπτου φαραώ Ψαμμητίχου, που περιλάμβανε τον Τήλεφο από την [Ιαλυσό](#), τον Ελεσίβιο από την Τέω και τον Πάβι τον Κολοφώνιο, χάραξαν το όνομά τους στα πόδια των κολοσσιαίων αγαλμάτων στο Abu Simbel.²⁷

Η τρυφή ζωή των Κολοφονίων τερματίστηκε με την έλευση της «στυγερής τυραννίας» των [Περσών](#), το 546 π.Χ.²⁸

2.3. Η Κολοφών της Κλασικής περιόδου

Μετά την ήττα των Περσών στη [Μυκάλη](#) (479 π.Χ.), η Κολοφών εντάχθηκε στη [Συμμαχία της Δήλου](#).²⁹ Η εισφορά της πόλης το 454/453 π.Χ. ήταν 3 τάλαντα, μειώθηκε σε 1,5 το 441/440 π.Χ., για να επανέλθει στα 3 τάλαντα το 432 π.Χ.³⁰ Το 430 π.Χ. ο σατράπης της Λυδίας [Πισσούθνης](#) έστειλε τον Ιταμένη επικεφαλής μιας μικρής δύναμης να καταλάβει την Κολοφώνα. Οι φιλαθηναίοι Κολοφώνιοι κατέφυγαν στο Νότιον. Τρία χρόνια αργότερα (άνοιξη του 427 π.Χ.) ο Πισσούθνης εγκατέστησε φρουρά και στο Νότιον, κατόπιν πρόσκλησης από τη φιλοπερσική παράταξη.³¹ Τότε οι Αθηναίοι, με επικεφαλής τον Πάχητα, έδωξαν την περσική φρουρά από το Νότιον και εγκατέστησαν αποικία, όπου συγκεντρώθηκαν όλοι οι εξόριστοι, προφανώς φιλαθηναίοι Κολοφώνιοι.³² Εντωμεταξύ η εισφορά της Κολοφώνος στη συμμαχία μειώθηκε στις 500 δρχ., γεγονός που ίσως υποδηλώνει ότι υπό τον έλεγχο των Αθηναίων βρισκόταν μόνο ένα τμήμα της πόλης, πιθανότατα δε μόνο οι κάτοικοι που είχαν καταφύγει στο Νότιον.³³ Οι Αθηναίοι, εκμεταλλευόμενοι κάποια περίοδο ειρήνης με τους Πέρσες, αποίκισαν το Νότιον με Αθηναίους και Κολοφώνιους.³⁴ Νοτιείς και Κολοφώνιοι συνέχισαν να πληρώνουν την εισφορά τους στο συμμαχικό ταμείο ως ξεχωριστές πολιτικές οντότητες. Δεν είναι γνωστό όμως αν οι Κολοφώνιοι που μετέχουν πλέον στη συμμαχία είναι οι άποικοι στο Νότιον ή αν πρόκειται για εξοριστούς που εγκαταστάθηκαν σε άλλη θέση.³⁵ Στην ίδια περίοδο ανήκει και μια συνθήκη μεταξύ Αθήνας και Κολοφώνος, η οποία καθορίζει τις σχέσεις των αυτοχθόνων με τους Αθηναίους αποίκους.³⁶

Εντωμεταξύ, η παλιά πόλη της Κολοφώνος παρέμεινε στη δικαιοδοσία των Περσών. Μόνο το 410 π.Χ., όταν ο Θρασύβουλος επικεφαλής μεγάλης αθηναϊκής δύναμης κατέλαβε το Νότιον, οι Κολοφώνιοι άνοιξαν τις πύλες της πόλης τους και η Αθήνα επανέκτησε τον έλεγχό της. Η κατάσταση αυτή διατηρήθηκε τουλάχιστον έως το 408 π.Χ., και ενδεχομένως μέχρι το τέλος του Πελοποννησιακού πολέμου (404 π.Χ.).³⁷ Με την [Ανταλκίδειο ειρήνη](#) (386 π.Χ.) η Κολοφών πέρασε εκ νέου στον έλεγχο των Περσών. Απελευθερώθηκε από τον [Αλέξανδρο](#) το 334 π.Χ.

2.4. Ελληνιστική Κολοφών

Μετά το θάνατο του Αλεξάνδρου η Κολοφών βρέθηκε υπό τον έλεγχο του [Αντιγόνου Α΄ Μονόφθαλμου](#). Η πόλη ευνοήθηκε ιδιαίτερα στην περίοδο της αρχής του ηγεμόνα αυτού. Τότε η παλαιά πόλη ενώθηκε με τη νεότερη (την αποικία του 427 π.Χ. ή το Νότιον), επέκτεινε και ανανέωσε τα τείχη της.³⁸ Η κίνηση αυτή ανήκει στο γενικότερο συνοικιστικό έργο του Αντιγόνου, το οποίο περιλαμβάνει επίσης την ίδρυση της Αντιγονείας Τρωάδος, την ανοικοδόμηση της Σμύρνης και το σχέδιο του συνοικισμού της Λεβέδου με την Τέω, που δεν ευοδώθηκε τελικά.³⁹ Για το σκοπό της ανοικοδόμησης των τειχών και της ένωσης της παλαιάς με τη νέα πόλη, διενεργήθηκε έρανος από το 311 έως το 306 π.Χ., κατά τον οποίο συγκεντρώθηκε ένα εξαιρετικά υψηλό ποσό (265-310 χιλιάδες δραχμές).⁴⁰ Στην ίδια επιγραφή (ψήφισμα που ευχαριστούσε τον Αντίγονο που χάρισε στην πόλη την ελευθερία της) οι αρχές της Κολοφώνος ζήτησαν εξαίρεση από τη φορολογία.⁴¹ Με βεβαιότητα πριν από το 306 π.Χ., οπότε αναγορεύτηκε βασιλιάς, ο Αντίγονος Μονόφθαλμος έστειλε ένα διάγραμμα με το οποίο καθόρισε τη φύση της διαιτησίας των [Κώων](#) για μια συνοριακή διαφορά μεταξύ της Κολοφώνος και των Κλαζομενών.⁴² Όταν οι δυνάμεις του γιου του Αντιγόνου, του [Δημητρίου Πολιορκητή](#), απελευθέρωσαν την Αθήνα από τα στρατεύματα του Κασσάνδρου (304 π.Χ.), οι Κολοφώνιοι, μαζί με άλλους Μικρασιάτες, έστειλαν πρεσβείες στη θεωρούμενη κοιτίδα των Ιώνων. Επιπλέον έστειλαν και κάποιο χρηματικό ποσό, για να συγχαρούν την Αθήνα για την απελευθέρωσή της.⁴³ Το 302 π.Χ., όταν ο συνασπισμός των Διαδόχων αποφάσισε να εκμηδενίσει τον Αντίγονο και το γιο του, ο Λυσίμαχος της Θράκης έστειλε το στρατηγό του Πρεπέλαο με εκστρατευτικό σώμα, για να καταλάβει τη Μικρά Ασία. Οι Κολοφώνιοι και οι Τείοι ήρθαν σε συνεννόηση με τους εισβολείς και συνθηκολόγησαν, χωρίς να εμπλακούν σε εχθροπραξίες.⁴⁴

Κολοφών (Αρχαιότητα)

Αργότερα όμως η Κολοφών και η Σμύρνη αντιτάχθηκαν στο Λυσίμαχο.⁴⁵ Το 299 π.Χ. ο [Λυσίμαχος](#) θέλησε να συνουκίσει την Κολοφώνα με τη Λέβεδο, την [Έφεσο](#) και τα Φύγελα σε μια νέα πόλη, την Αρσινόεια. Η Κολοφών ερημώθηκε. Η πράξη αυτή αναγνωρίζεται από τους αρχαίους συγγραφείς, αλλά και από μια σειρά νεότερων ιστορικών, ως χαρακτηριστικό δείγμα τυραννικής συμπεριφοράς. Το έργο αυτό δεν ολοκληρώθηκε, αν και η Νέα Έφεσος ανοικοδομήθηκε ως η λαμπρότερη πόλη της Μικράς Ασίας.⁴⁶ Το 281 π.Χ., με το θάνατο του Λυσιμάχου, η Κολοφών ανέκτησε την ανεξαρτησία της.⁴⁷ Δεν μπόρεσε όμως ποτέ να ξαναποκτήσει τα πλούτη και τη δόξα των προγενέστερων εποχών. Πλέον μεγαλύτερη ανάπτυξη γνώρισε το Νότιον, που αποκαλούνταν επίσης νέα Κολοφών και οι κάτοικοί του «Κολοφώνιοι εκ της θαλάσσης», σε αντιδιαστολή με την παλαιά Κολοφώνα, που παρέμεινε στην αρχική της θέση.

Κατά τη διάρκεια της πολεμαϊκής διείδυσης στη Μικρά Ασία, που εκμεταλλεύθηκε τις δυναστικές δυσκολίες των [Σελευκιδών](#) το 246-241 π.Χ., η Κολοφών πέρασε υπό αιγυπτιακό έλεγχο.⁴⁸ Το 218 π.Χ. ο Άτταλος Α΄, εκμεταλλευόμενος τη δυναστική διαμάχη μεταξύ Αχαιού και [Αντιόχου Γ΄](#), προσάρτησε στο περγαμινό βασίλειο μια σειρά από πόλεις της Αιολίδας, όπως η Κύμη, η Μύρινα, η Φώκαια, οι Αιγές και η Τήμος. Δεν προχώρησε άλλο, ωστόσο δέχτηκε απεσταλμένους από την Τέω και την Κολοφώνα που του παρέδωσαν τις πόλεις τους.⁴⁹ Πάντως, η πόλη βρέθηκε σύντομα ξανά υπό τον έλεγχο του Αντιόχου Γ΄, όπως μαρτυρά επιγραφή που αναφέρει ότι η εκμίσθωση των φόρων γίνονταν με βάση το διάγραμμα που είχε στείλει ο βασιλιάς.⁵⁰

Μετά τη μάχη της Μαγνησίας του Σιπύλου και την ειρήνη της Απάμειας (188 π.Χ.), το Νότιον ορίστηκε ότι είναι ελεύθερη πόλη.⁵¹ Αντίθετα, η τύχη της Κολοφώνος είναι άγνωστη.⁵² Η πλειονότητα των μελετητών πάντως αποδέχεται ότι διατήρησε την ελευθερία της, υπό το φως της περιφημής επιγραφής που αναφέρεται σε επιστολή που έστειλε ο Λ. Αιμίλιος Σκιπίων στη βουλή και το δήμο της πόλης, με την οποία εγγυήθηκε τα δικαιώματα του ιερού του Απόλλωνα στην Κλάρο.⁵³ Πάντως, η Κολοφών είναι σίγουρα ελεύθερη πόλη γύρω στο 150 π.Χ., όταν μαζί με τη [Σάμο](#) και τη [Μαγνησία του Μαιάνδρου](#) συμμετείχε σε διαιτησία στη διαφορά του Ναρθακίου και της Μελιτείας στη βόρεια Ελλάδα.⁵⁴ Σε επιγραφή από τη Μαγνησία του Μαιάνδρου κάτοικοι του Νοτίου αποκαλούνταν «Κολοφώνιοι επί θαλάσση», ενώ οι κάτοικοι της παλαιάς πόλης ονομάζονταν «Κολοφώνιοι οι την αρχαίαν πόλιν οικούντες». Είναι αξιοσημείωτο ότι οι κάτοικοι της Μαγνησίας καλούν χωριστά τους κατοίκους των δύο πόλεων, προκειμένου να λάβουν μέρος στους εορτασμούς προς τιμήν της Αρτέμιδος Λευκοφρυηνής.⁵⁵ Οι δύο πόλεις πάντως φαίνεται ότι είχαν κάποια μορφή συμπολιτεία.

Στη διάρκεια της εξέγερσης του Αριστονίκου (133 π.Χ.), η Κολοφών και πιθανόν και το Νότιον πέρασαν προσωρινά υπό τον έλεγχο των εξεγερθέντων. Αργότερα, κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων του Marcus Perperna εναντίον του Αριστονίκου στη Μικρά Ασία το 130 π.Χ. ο ρωμαϊκός στρατός κατέλυσε στην Κολοφώνα. Με την ίδρυση της επαρχίας της Ασίας το 127 π.Χ. η Κολοφών παρέμεινε ελεύθερη πόλη εντός των ορίων της ρωμαϊκής επικράτειας, αν και η εφαρμογή των νόμων της εξαρτιόταν από την καλή θέληση των Ρωμαίων διοικητών και την ενεργητικότητα των πρέσβων απέναντι στις επαρχιακές αρχές, όπως μαρτυρά μια σειρά ψηφισμάτων των Κολοφονίων που βρέθηκαν στο ιερό του [Απόλλωνα](#) στην Κλάρο.⁵⁶ Κατά τη διάρκεια του Α΄ Μιθριδατικού πολέμου (89-83 π.Χ.) ο βασιλιάς του Πόντου εγκατέστησε τυράννους στην Κολοφώνα, τις Τράλλεις και το Αδραμύττιον. Οι κάτοικοι της Κολοφώνος, βοηθούμενοι από το Λούκουλλο, κατόρθωσαν να διώξουν τον τύραννο την άνοιξη του 86 π.Χ. και έκλεισαν τις πύλες στο Μιθριδάτη.⁵⁷ Δεν είναι γνωστή η τύχη που είχε η πόλη στα χέρια του Σύλλα στη Συνδιάσκεψη της Εφέσου (83 π.Χ.).

Μια σειρά ψηφισμάτων από την Κλάρο μάς πληροφορεί ότι οι τρεις ανθύπατοι της Ασίας Βαλέριοι Φλάκκοι υπήρξαν προστάτες της πόλης, ενώ τον ίδιο τίτλο είχε και ο ανθύπατος του 61-59 π.Χ., ο Κόιντος Κικέρων.⁵⁸

2.5. Η ρωμαϊκή και βυζαντινή Κολοφών

Δεν υπάρχουν αναφορές στην Κολοφώνα κατά την Αυτοκρατορική περίοδο. Η πόλη μαρτυρείται ως έδρα επισκοπής μέχρι το 13ο αιώνα, υπαγόμενη στη μητρόπολη της Εφέσου. Ο Παύλος κάνει λόγο για δύο επισκόπους του 1ου αιώνα, τον άγιο Σωσθένη και τον άγιο Τυχικό. Ο Ευθάλιος έλαβε μέρος στη Σύνοδο της Εφέσου το 431, ενώ αναφέρεται και ο Αλέξανδρος, που ήταν ενεργός το 451.⁵⁹

Κολοφών (Αρχαιότητα)

3. Ιστορικό των ερευνών

Έπειτα από διάφορες εσφαλμένες ταυτίσεις, η θέση της Κολοφώνος εντοπίστηκε τελικά από τους Schuchardt, Kiepers και Wolters το 1886, οι οποίοι μελέτησαν το τείχος και έκαναν τις πρώτες ανασκαφικές εργασίες.⁶⁰ Συστηματικές ανασκαφές διενήργησαν Αμερικανοί αρχαιολόγοι του Fogg Art Museum του Πανεπιστημίου του Harvard, σε συνεργασία με την Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών της Αθήνας το 1921, υπό τη διεύθυνση της Hetty Goldman και του Carl Blegen. Τα γεγονότα του 1922 διέκοψαν τις έρευνες. Οι τουρκικές Αρχές ανανέωσαν την πρόσκληση προς τους Αμερικανούς αρχαιολόγους το 1925 και η Hetty Goldman μπόρεσε να συνεχίσει το έργο της. Οι ανασκαφές αυτές είναι ως επί το πλείστον αδημοσίευτες ακόμη, με εξαίρεση ένα σημαντικό άρθρο του Holland.

4. Περιγραφή των ερειπίων της πόλης

Τα ερείπια της Κολοφώνος είναι σήμερα διασκορπισμένα σε τρεις λόφους γύρω από το χωριό Değirmendere, που σχηματίζουν ένα ισοσκελές τρίγωνο με κορυφή στο βορρά και καταλαμβάνουν συνολική έκταση 1 τετραγωνικού χιλιομέτρου και συνολικό εμβαδόν 80 εκταρίων περίπου.⁶¹ Η πόλη περιβάλλεται από ισχυρό οχυρωματικό τείχος κατασκευασμένο από σκληρό φαιό ασβεστόλιθο, το οποίο σώζεται καλύτερα στην ακρόπολη. Το τείχος είχε ύψος 2,25 μ., ενισχυόταν με ημικυκλικούς πύργους πλάτους 5 μ., εκ των οποίων έχουν εντοπιστεί 12 από το Schuchardt. Ο τελευταίος παρέβαλε την τεχνική κατασκευής του με εκείνη του τείχους της Εφέσου και το χρονολόγησε στα τέλη του 4ου αι. π.Χ., όταν η Κολοφών βρισκόταν υπό τον έλεγχο του Αντιγόνου του Μονόφθαλμου.⁶² Υπάρχουν τρεις πύλες: μία στα βόρεια, μία στα ανατολικά και μία στα δυτικά. Επομένως, το τείχος αυτό ανάγεται στην επανίδρυση του οικιστικού ιστού της πόλης το 311-306 π.Χ.

Οι μελετητές θεωρούν ότι, με την ευκαιρία της επανένωσης της παλιάς με τη νέα πόλη, τα κτίσματα και η αγορά της πρώτης κατεδαφίστηκαν και ισοπεδώθηκαν. Πραγματικά, ελάχιστα είναι τα ίχνη της Αρχαϊκής περιόδου που εντοπίστηκαν στις αμερικανικές ανασκαφές. Κατά μία άποψη, τα απομεινάρια της πρέπει να αναζητηθούν στη νότια υπώρεια της Ακρόπολης, ενώ κατά άλλη η αρχαϊκή πόλη εκτεινόταν στην πεδιάδα βορειοανατολικά της ακρόπολης.⁶³

Στη συντριπτική τους πλειονότητα τα κτίσματα που αναγνωρίζονται στην ακρόπολη ανήκουν στους Ελληνιστικούς χρόνους. Παρά τις αντίθετες απόψεις που ίσχυαν έως τότε, η Κολοφών δεν εγκαταλείφθηκε ποτέ για χάρη του Νοτίου. Στην ακρόπολη βρέθηκαν τα ερείπια ενός κτηρίου που ταυτίστηκε από το Schuchardt με το Μητρόω, δηλαδή το αφιερωμένο στη Μητέρα των θεών ιερό. Το κτήριο παραμένει αδημοσίευτο. Κατά μία άποψη, αποτελούσε προσθήκη του [πρυτανείου](#).⁶⁴ Εκεί βρέθηκαν νομίσματα των [Πτολεμαίων](#) βασιλέων που ανάγονται στον 3ο αι. π.Χ. Πάντως, μετά τον 4ο αι. π.Χ. υπάρχουν λίγα ίχνη κατοίκησης στην ακρόπολη.

Στην αγορά της πόλης διακρίνονται ελάχιστα ερείπια από τη στοά σε σχήμα Γ που περιέβαλλε την κεντρική πλατεία και χρονολογείται στον 4ο αι. π.Χ. Η στοά περιείχε καταστήματα και γραφεία.⁶⁵ Επίσης, σώζονται σειρές εδωλίων από το [θέατρο](#) της πόλης, που ήταν χτισμένο κατά την Ελληνιστική περίοδο, ήταν ελληνικού τύπου και καταλάμβανε το χώρο μεταξύ των δύο λόφων.

Η εικόνα των δημόσιων κτισμάτων της Κολοφώνος είναι ελλειπής. Δεν ισχύει πάντως το ίδιο και για την οικιστική αρχιτεκτονική. Πολυάριθμα σπίτια και πλακόστρωτες οδοί έχουν αποτυπωθεί και μελετηθεί διεξοδικά από τους Αμερικανούς αρχαιολόγους στη συνοικία που εκτείνεται στα νότια του ενός από τους λόφους της Κολοφώνος, στα περίχωρα της αγοράς. Πρόκειται για οικίες του τύπου της προστάδος με γενικό προσανατολισμό στα νότια και μια σειρά δωματίων που περιβάλλουν μια ευρύχωρη κεντρική πλατεία. Ένας στενός διάδρομος επέτρεπε την επικοινωνία ανάμεσα στα δύο τμήματα της οικίας, ένα μέγαρο και μια σειρά από βοηθητικά δωμάτια, που εξυπηρετούσαν τον ιδιοκτήτη στα βόρεια, και μια σειρά δωματίων, εκ των οποίων ένα πλήρως απομονωμένο για τους δούλους, στα νότια.⁶⁶ Δυτικά του μεγαλύτερου οικοδομικού τετραγώνου βρίσκονται τα ερείπια των θερμών, η κατασκευή των οποίων ανάγεται στους πρώτους μεταχριστιανικούς αιώνες.

Κολοφών (Αρχαιότητα)

5. Θεσμοί

Ο Αριστοτέλης, ο οποίος είχε συγγράψει μια *Κολοφονίων Πολιτεία*, αναφέρει ότι πριν από την κατάληψη από τους Λυδούς (660 π.Χ.) το πολίτευμα της Κολοφώνος ήταν ολιγαρχία κατ' όνομα μόνο, εφόσον οι πλούσιοι κάτοικοι που απολάμβαναν πολιτικά δικαιώματα ήταν περισσότεροι από τους φτωχούς. Μια μερίδα των κατώτερων τάξεων είχε εκδιωχθεί από την πόλη και είχε καταφύγει στη Σμύρνη το 700 π.Χ. Είναι άγνωστο το πολίτευμα της πόλης κατά τη διάρκεια της λυδικής κυριαρχίας. Αυτό πρέπει να διαμορφώθηκε σε τυραννία την περίοδο της περσικής κυριαρχίας (μετά το 546 π.Χ.). Τον 5ο αι. π.Χ. οι αλληπάλληλες διαμάχες της φιλοπερσικής με τη φιλαθηναϊκή μερίδα υποδηλώνουν ενδεχομένως και πολιτειακές διαμάχες. Οι εξόριστοι Κολοφώνιοι στο Νότιον ήταν δημοκρατικοί. Στην παλιά πόλη όμως το πολίτευμα θεωρείται ότι παρέμεινε ολιγαρχικό. Μετά την απελευθέρωση από τον Αλέξανδρο επικράτησε το δημοκρατικό πολίτευμα.⁶⁷ Η μόνη γνωστή υποδιαίρεση του πολιτικού σώματος είναι τα γένη.⁶⁸

Στην επιστολή του Σκιπίωνα αναφέρεται η βουλή και ο δήμος της Κολοφώνος. Ο αριθμός των βουλευτών δεν είναι γνωστός. Τα μέλη του σώματος εκλέγονται από τις συνελεύσεις των φυλών.⁶⁹ Σε μια επιγραφή του 2ου αιώνα αναφέρεται ο αριθμός των 1.342 ψηφισάντων σε μια συνέλευση του δήμου, στην εκκλησία κυρία.⁷⁰ Ο επώνυμος άρχων της πόλης ήταν ο «πρύτανις». Άλλοι αξιωματούχοι που αναφέρονται είναι οι «επιμήνιοι», οι «πρόεδροι», οι «καρπολόγοι» και οι «πωλήται».⁷¹ Στην πόλη κατοικούσαν ξένοι ελεύθεροι πολίτες, που αποκαλούνται μέτοικοι ή ξένοι. Αναφέρονται επίσης εισφορές και λειτουργίες στις οποίες συμμετέχουν τόσο οι πολίτες, όσο και οι ξένοι κάτοικοι της πόλης. Τα νομίσματα της Αυτοκρατορικής περιόδου αναγράφουν ως επώνυμο άρχοντα το στρατηγό.

6. Οικονομία

Η Κολοφών εμφανίζεται μία από τις πλουσιότερες πόλεις της Ιωνίας πριν από την κατάληψή της από τους Λυδούς (660 π.Χ.). Ο πλούτος της δεν οφείλεται στο εμπόριο, καθώς η πόλη δεν ήταν αξιόλογη ναυτική δύναμη: είναι ενδεικτικό ότι η συμμετοχή της στον [αποικισμό της Μαύρης Θάλασσας](#) είναι ισχνή, ενώ χαρακτηριστικό της αδιαφορίας των κατοίκων της για το υπερπόντιο εμπόριο είναι η απουσία τους από την ίδρυση της Ναύκρατης στην Αίγυπτο. Οι Κολοφώνιοι έλεγχαν την πεδιάδα του Καϋστρου και επιδίδονταν στη γεωργία, την κτηνοτροφία και ιδιαίτερα στην εκτροφή αλόγων. Κοντά στην Κολοφώνα, στην παράλια ζώνη, υπήρχε ένα πευκοδάσος που ήταν περίφημο για το ρετσίι του. Κατά την Ελληνιστική περίοδο το κολοφώνιο ρετσίι εξαγόταν στην Αίγυπτο. Επίσης, διάσημη ήταν η Κολοφών και για τα παπούτσια που κατασκευάζονταν εκεί.⁷²

7. Λατρείες

Η κυριότερη θεότητα της πόλης ήταν η [Αθηνά Πολιάς](#), που αναφέρεται επιγραφικά. Οι ναοί και οι βωμοί άλλων θεοτήτων αναγράφονται στην ίδια επιγραφή: Ποσειδών Ασφάλειος, Απόλλων Κλάριος, Μήτηρ Ανταίη.⁷³ Η λατρεία του Ασκληπιού ήταν ιδιαίτερα ανεπτυγμένη, καθώς υπήρχε σύλλογος των Ασκληπιαστών.⁷⁴ Λατρεία του [Διονύσου](#) εικάζεται από την ύπαρξη δραματικών αγώνων και θεάτρου, που αναφέρεται σε τιμητικά ψηφίσματα.

Το μηνολόγιο της Κολοφώνος είναι αποσπασματικά γνωστό. Τα ονόματα των πέντε μηνών που παρατίθενται σε επιγραφές είναι ιωνικά, αλλά εκφράζουν και τοπικές ιδιαιτερότητες: Αρτεμισιών, Κλαριών, Κρονιών, Κωμιαίων και Ληναίων.⁷⁵

8. Νομίσματα

Η Κολοφών κόβει [αργυρό νόμισμα](#) από τα τέλη του 6ου έως τον 4ο αι. π.Χ. Ο πρωιμότερος τύπος έχει την κεφαλή του Απόλλωνα στον [εμπροσθότυπο](#) (κατ' ενώπιον ή σε προφίλ) και έγκοιλο τετράγωνο με εγγεγραμμένη λύρα στον [οπισθότυπο](#), στο λεγόμενο περσικό ή μιλησιακό σταθμητικό κανόνα (δραχμή 5,2 γραμμ. αργύρου). Επιγραφές ΗΜ, ΤΡΙ, ΤΕ καθορίζουν τις υποδιαίρεσεις (ημιοβόλιον, τριμημιτεταρτημόριον και τεταρτημόριον αντίστοιχα). Στον 5ο αι. π.Χ. εμφανίζεται η [Αρτεμις](#) ή

Κολοφών (Αρχαιότητα)

ο Απόλλων στον εμπροσθότυπο και το έγκοιλο τετράγωνο που περικλείει τη λύρα στον οπισθότυπο με τις επιγραφές ΚΟ, ΚΟΛΟΦΟΝΙΟΝ και ΚΟΛΟΦΩΝΙΩΝ (δραχμές, τριημοβόλιον και ¼ του οβολού). Αργότερα, μετά το 394 π.Χ., περνά στο ροδιακό σταθμητικό σύστημα, αλλά με κοπές πολύ μικρής εμβέλειας, γεγονός που έχει ερμηνευτεί ως στοιχείο οικονομικής παρακμής.⁷⁶ Πρόκειται κυρίως για αργυρά τετράδραχμα, δραχμές, ημίδραχμα και διοβόλιο με την κεφαλή του Απόλλωνα στον εμπροσθότυπο και τη λύρα ή τον τρίποδα και τις επιγραφές ΚΟΛΟ, ΚΟΛΟΦΩ ή ΚΟΛΟΦΩΝΙΟΝ μαζί με το όνομα του αξιωματούχου του υπευθύνου για τη λειτουργία του νομισματοκοπείου. Τα χάλκινα νομίσματα της ίδιας περιόδου έχουν στον εμπροσθότυπο την κεφαλή του Απόλλωνα και στον οπισθότυπο τη λύρα, την προτομή αλόγου, έναν ιππέα ή ένα άλογο. Πτολεμαϊκά νομίσματα έχουν βρεθεί στο λεγόμενο Μητρώο, ενώ η πόλη θεωρείται ότι κόβει νομίσματα στο όνομα του βασιλιά Λυσιμάχου.

Στο 2ο αι. π.Χ. η πόλη κόβει χάλκινο νόμισμα με εμβλήματα τον ιππέα, την Άρτεμη και τον Όμηρο στον εμπροσθότυπο και τον Απόλλωνα Κιθαρωδό στον οπισθότυπο, με την επιγραφή ΚΟΛΟΦΩΝΙΩΝ και το όνομα του αξιωματούχου. Κατά τη Ρωμαϊκή περίοδο, έπειτα από μεγάλο κενό, η πόλη κόβει χάλκινο νόμισμα επί Νέρωνα (51-67) έως την περίοδο του Γαλλιηνού (253-268). Κύριοι τύποι είναι το λατρευτικό άγαλμα της Αρτέμιδος Κλαρίας, που είναι παρόμοιο με αυτό της Αρτέμιδος Εφεσσίας, ο Απόλλων Κλάριος καθιστός, μόνος ή περιστοιχισμένος από τη Νέμεση και την Άρτεμη, ο [Όμηρος](#) κρατώντας πάπυρο, οι δώδεκα πόλεις του [Κοινού των Ιώνων](#) μπροστά στο ναό του Απόλλωνος Κλαρίου, ένας γυμνός πύκτης. Επιγραφές αναφέρονται στην πόλη (ΚΟΛΟΦΩΝΙΩΝ) και στο στρατηγό, που είναι ο επώνυμος της πόλης την Αυτοκρατορική περίοδο.⁷⁷

9. Πρόσωπα

Η Κολοφών είναι μία από τις επτά αρχαίες πόλεις που έριζαν για την καταγωγή του Ομήρου. Κατά την Αρχαϊκή περίοδο ήταν πατρίδα φημισμένων ποιητών, όπως ο περίφημος [ελεγειακός](#) Μίμνερος (περ. 680 π.Χ.) και μουσικών, όπως ο Πολύμνηστος (7ος αι. π.Χ.). Το σπουδαιότερο τέκνο της πόλης ήταν αναμφισβήτητα ο φιλόσοφος Ξενοφάνης, ένας από τους σημαντικότερους Ίωνες διανοητές της Αρχαϊκής εποχής (περ. 570-480 π.Χ.), ο οποίος το 540 π.Χ. μετανάστευσε στην Ελέα της νότιας Ιταλίας και ίδρυσε την περίφημη Ελεατική σχολή. Κατά την Ύστερη Κλασική και την Ελληνιστική περίοδο η Κολοφών αποτέλεσε τη γενέτειρα αξιόλογων επιστημόνων, όπως ο μαθηματικός Ερμότιμος (4ος αι. π.Χ.), ποιητών, όπως ο Αντίμαχος, συνθέτης ενός έπους με τίτλο *Θηβαΐς* (400 π.Χ.), ο Φοίνιξ και ο Νίκανδρος. Ένα από τα σημαντικά τέκνα της πόλης ήταν ο ιστορικός Κλείταρχος, που έζησε στην Αλεξάνδρεια και είναι γνωστός για την ιστορία των κατακτήσεων του Μεγάλου Αλεξάνδρου, από την οποία σώθηκαν αποσπάσματα. Ο πατέρας του Δίνων ήταν και αυτός ιστορικός. Από την ίδια πόλη καταγόταν και ο μεγάλος [Απελλής](#), ο αγαπημένος ζωγράφος του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Τέλος, ο Ερμησιάναξ υπήρξε ολυμπιονίκης το 320 π.Χ. στην πυγμαχία των παιδών.⁷⁸

1. Ager, S.I., "A Royal Arbitration between Klazomenai and Teos?", *ZPE* 85 (1991), σελ. 87-97. Πρόκειται για συνθήκη που αφορά εδαφικές διαφορές μεταξύ Κλαζομενίων και Τείων, όπου αναφέρεται και η επικράτεια των Κολοφώνων, η Κολοφώνια.
2. Mee, C.B., "Aegean Trade and Settlement in Anatolia in the Second Millenium BC", *Anatolian Studies* 28 (1978), σελ. 125-126. Boardman, J., *The Greek Overseas, their Early Colonies and Trade*³ (London 1980), σελ. 29, και Vanschoonwinkel, J., *L'Égée et la Méditerranée Orientale à la fin du IIe millénaire* (Louvain-la Neuve & Providence 1991), σελ. 168. Για την ύπαρξη μυκηναϊκής εγκατάστασης βλ. επίσης Desborough, V., *The Last Mycenaean and their Successors. An Archaeological Survey c. 1200-1000 BC* (Oxford 1964), σελ. 161-163.
3. Για το θολωτό τάφο βλ. Bridges, R.A., "The Mycenaean Tholos Tomb at Kolophon", *Hesperia* 43 (1974), σελ. 264-266.
4. Boardman, J., *The Greek Overseas, their Early Colonies and Trade*³ (London 1980), σελ. 29.
5. Sakellariou, M.B., *La migration grecque en Ionie* (Athènes 1958), σελ. 164-172 και Prinz, F., *Gründungsmythen und Sagenchronologie* (Zetemata 72, München 1979), σελ. 18-23.

Κολοφών (Αρχαιότητα)

6. Για τη βοιωτική καταγωγή των Κολοφωνίων βλ. Παυσ. 7.3.1-4· Pomponius Mela, *Chor.* I.17. Βλ. επίσης Wendel, C., *Scholia in Apollonium Rhodium Vetera* (Berlin 1935), σελ. 35-36.
7. Μίμνερος, απόσπασμα 9 West, όπως αναφέρεται από το Στράβωνα 14.1-4. Ο Ανδραίμων παραδίδεται ως οικιστής της Λεβέδου (Παυσ. 7.2.4).
8. Βλ. Vanschoonwinkel, J., *L'Égée et la Méditerranée Orientale à la fin du Ile millénaire* (Louvain-la Neuve & Providence 1991), σελ. 375.
9. Sakellariou, M.B., *La migration grecque en Ionie* (Athènes 1958), σελ. 169.
10. Πρόκλος, *Χρηστομάθεια* 5, σελ. 108 (εκδ. Allen), συνοψίζοντας τους Νόστους του Αγία. Το χειρόγραφο αναφέρει τον Τειρεσία. Η διόρθωση σε Κάλχαντα έγινε από το von Wilamowitz-Möllendorff, *Homerische Untersuchungen* (Berlin 1884), σελ. 178-179.
11. Ησιόδος, απόσπασμα 278 (Merkelbach-West) και Φερεκύδης *FGrHist* 3 F 142, όπως αναφέρονται από το Στράβωνα 14.5.6. Για τον αγώνα και το Μόψο βλ. γενικά Prinz, F., *Gründungsmythen und Sagenchronologie* (Zetemata 72, München 1979), σελ. 23-24· Sakellariou, M.B., *La migration grecque en Ionie* (Athènes 1958), σελ. 146-164, και Vanschoonwinkel, J., *L'Égée et la Méditerranée Orientale à la fin du Ile millénaire* (Louvain-la Neuve & Providence 1991), σελ. 314-330.
12. Παυσ. 7.3.2 και Pomponius Mela, *Chor.* I.88.
13. Sakellariou, M.B., *La migration grecque en Ionie* (Athènes 1958), σελ. 279.
14. Παυσ. 7.3.1. Για τις παραδόσεις της ίδρυσης των Κλαζομενών βλ. διεξοδικά Sakellariou, M.B., *La migration grecque en Ionie* (Athènes 1958), σελ. 146-164. Για το ρόλο των Κολοφωνίων βλ. Fogazza, G., "Colofone arcaica", *QuadUrbin* 18 (1974), σελ. 28-29.
15. Huxley, G.L., *The Early Ionians* (London 1966), σελ. 89.
16. Για την παροιμία βλ. Στράβων 14.5-6· Fogazza, G., "Colofone arcaica", *QuadUrbin* 18 (1974), σελ. 29.
17. Στράβ. 14.4 (643)· Plin., *HN* 8.143. Η χρήση πολεμικών σκύλων παραδίδεται ως έθιμο που εφάρμοζαν οι Λυδοί του Αλυάττη (Πολύαινος, *Στρατηγήματα* 7.2.1) και οι κάτοικοι της Μαγνησίας του Μαιάνδρου (Ael., *VH* 14.46). Ο Cook, R.M., "Dogs in Battle", στο *Festschrift für Andreas Rumpf* (Krefeld 1952), σελ. 38-42, αμφισβητεί την εγκυρότητα των παραδόσεων αυτών.
18. Κατάληψη της Σμύρνης: Ηρ. 1.149-150· Στράβ. 14.1.4· Παυσ. 5.1. Βλ. Fogazza, G., "Colofone arcaica", *QuadUrbin* 18 (1974), σελ. 33.
19. Ηρ. 1.14.5.
20. Τίμ., *FGrHist* 556 F 56, στο Αθ. 12.523c-d.
21. Pomponius Mela, *Chor.* I.99.
22. Σουδ., βλ. λ. «Χρυσός Κολοφώνιος». Ο Θουκυδίδης 5.2 αναφέρεται στον Κολοφωνίων Λιμένα, που βρισκόταν κοντά στην Τορώνη. Βλ. Milne, J.G., *Kolophon and its coinage: a study* (NNM 96, New York 1941), σελ. 2.
23. Μακρά ουσία των Κολοφωνίων: Αριστοτέλης, *Πολιτικά* 1290b. Σύγκριση με τη Σύβαρη: Ael., *VH* I.19. Ο Θέογνις, αρ. 1.103 και 1.104, αναφέρει ότι η Μαγνησία, η Σμύρνη και η Κολοφών ερημώθηκαν λόγω της ύβρης.
24. Φύλαρχος, *FGrHist* 81 F 66 και Ξενοφάνης, απόσπασμα 3 (West) στον Αθήναιο 12.526α. Κατάληψη από Κροίσο: Ηρ. 1.26.

Κολοφών (Αρχαιότητα)

25. Εξαιρέση αποτελεί ο Milne, J.G., *Kolophon and its coinage: a study* (NNM 96, New York 1941), σελ. 4.
26. Πολύαινος, *Στρατηγήματα* 7.2. Βλ. Talamo, C., "Per la storia di Colofone in età arcaica", *PP* 28 (1973), σελ. 350.
27. Boardman, J., *The Greek Overseas, their Early Colonies and Trade*³ (London 1980), σελ. 115-117.
28. Ξενοφάνης, απόσπασμα 3 (West) στον Αθήναιο 12.526α. Η στυγερή τυραννία δεν αναφέρεται στους Λυδούς, όπως πίστευε ο Radet, G., *La Lydie et le monde grec aux temps des Mermnades* (Paris 1893), σελ. 198.
29. Meritt, B.D., "The Treaty between Athens and Kolophon of 477/6 B.C.", *RStorAnt* 1 (1971), σελ. 65-68.
30. 454/453 π.Χ.: IG I³ 259.III.21· 441/440 π.Χ.: IG I³ 266.I.10· 432/431 π.Χ.: IG I³ 280.1.38.
31. Θουκ. 3.34. Βλ. γενικά Badian, E., *From Plataea to Potidaea. Studies in the History and Historiography of the Pentekontaetia* (Baltimore – London 1993), σελ. 34-35.
32. Βλ. γενικά Milne, J.G., *Kolophon and its coinage: a study* (NNM 96, New York 1941).
33. IG I³ 283.III.24.
34. Βλ. γενικά Piérart, M., "Deux notes de politique d'Athènes en Mer Egée (428-425)", *BCH* 108 (1984), σελ. 161-174 και Descat, R., "Colophon et la paix d'Epilycos", στο Malay, H. (επιμ.), *Erol Atalay memorial* (Arkeoloji dergisi Özel Sayı I, Izmir 1991), σελ. 33-40.
35. Rubinstein, L., "Ιονία", στο Hansen, M.H. – Nielsen, T.H. (επιμ.), *An Inventory of Archaic and Classical Poleis. An Investigation Conducted by the Copenhagen Polis Centre for the Danish National Research Foundation* (Oxford 2004), σελ. 1049.
36. Εισφορά των Κολοφώνιων: IG I³ 285.I.40-41 (421/420 π.Χ.), IG I³ 289.I.40-41 (416/415 π.Χ.). Συνθήκη: IG I³ 37.42-43.
37. Διόδ. Σ. 13.71.1. Βλ. επίσης Ξεν., *Ελλ.* 1.2.4.
38. Βλ. Wehrli, C., *Antigone et Démétrios* (Genève 1968), σελ. 90-92, και Billows, R.A., *Antigonos the One-Eyed and the Creation of the Hellenistic State* (Berkeley – Los Angeles – London 1990), σελ. 213.
39. Billows, R.A., *Antigonos the One-Eyed and the Creation of the Hellenistic State* (Berkeley – Los Angeles – London 1990), σελ. 294-295 και 301-302.
40. Maier, F.G., *Griechische Mauerbauinschriften II* (Heidelberg 1961), σελ. 66-68 και Migeotte, L., "Finances et constructions publiques", στο Zanker, P. (επιμ.), *Staadbild und Bürgerbild im Hellenismus* (München 1995), σελ. 79-80. Για τον έρανο βλ. Migeotte, L., *Les souscriptions publiques dans les cités grecques* (Genève – Quebec 1992), σελ. 214-223, αρ. 69 και 219.
41. Meritt, M.B., "Inscriptions from Colophon", *American Journal of Philology* 56 (1935), σελ. 385-397, και Robert, L., "Etudes d'épigraphie grecque. 46. Décret de Colophon", *RPh* 10:62 (1936), σελ. 158-164.
42. SEG 28, 1978, αρ. 697. Πρόκειται για τιμητικό ψήφισμα προς τιμήν των Κών δικαστών που όρισε ο Αντίγονος. Βρέθηκε στην Κω.
43. IG ii² 456 και 470. Βλ. Billows, R.A., *Antigonos the One-Eyed and the Creation of the Hellenistic State* (Berkeley – Los Angeles – London 1990), σελ. 210-211.
44. Διόδ. Σ. 20.107.5.

Κολοφών (Αρχαιότητα)

45. Παυσ. 7.3.4.
46. Βλ. Στράβ. 14.1.21 και Παυσ. 1.9.7 και 7.3.5. Robert, J. – Robert, L., *Claros I: Décrets hellénistiques* (Paris 1989), σελ. 80-83, και κυρίως Rogers, C.M., “The Foundation of Arsinoeia”, *Med. Ant.* 4 (2001), σελ. 587-630.
47. Cohen, G.M., *The Hellenistic Settlements in Europe, the Islands and Asia Minor* (Berkeley – Los Angeles – London 1995), σελ. 183-187.
48. OGIS 54.
49. Πολύβιος 5.72-78· Will, E., *Histoire politique du monde hellénistique, 323-30 av. J.-C. II* (Paris 2003), σελ. 47.
50. Ma, J., *Antiochos III and the Cities of Western Asia Minor* (Oxford 2000), σελ. 156.
51. Πολύβ. 21.45· Τίτος Λίβιος 38-41.
52. Πολύβ. 21, 46.
53. OGIS 458· SEG 1 (1922), αρ. 440. Βλ. Magie, D., *Roman Rule in Asia Minor II* (Princeton 1950), σελ. 949 και 959, και κυρίως Lehmann, G.A., “Polis-Autonomie und römische Herrschaft an der Westküste Kleinasiens: Kolophon / Klaros nach der Aufrichtung der Provincia Asia”, στο Mooren, L. (επιμ.), *Politics, Administration and Society in the Hellenistic and Roman World, Proceedings of the International Colloquium, Bertinoro 19-24 July 1997* (Studia Hellenistica 36, Leuven 2000), σελ. 215-238.
54. IG IX.2, αρ. 89=Syll.³, 674.
55. Kern, O., *Die Inschriften von Magnesia am Mäander* (Berlin 1900), αρ. 53.
56. Ψηφίσματα προς τιμήν του Πολεμαίου και του Μενίππου αντίστοιχα: Robert, J. – Robert, L., *Claros I: Décrets hellénistiques* (Paris 1969), σελ. 11-62 και 63-104· Sartre, M., *H Ελληνιστική Μικρά Ασία*, μτφρ. Δ. Παλαιοθόδωρος (Αθήνα 2005) (*L’Anatolie hellénistique de l’Égée au Caucase*, Paris 2003), σελ. 359-362 και 411-414.
57. Πλούτ., *Λούκ.* 3.3.
58. Βλ. Ferrary, J., “Les inscriptions du sanctuaire de Claros en l’honneur des Romains”, *BCH* 124 (2000), σελ. 331-376.
59. Παύλος, Προς Κορ. 1.1 και Τίτ. 3.12.
60. Πρώμες εσφαλμένες ταυτίσεις: βλ. π.χ. Fontrier, A.M., «Περί Κλάρου, Κολοφώνος, Νοτίου», στο *Μελέτη περί διορισμού αρχαίων θέσεων εν Ιωνία* (Μεγάλη Βρετανία 1878-1880), σελ. 185-223. Για την ορθή ταύτιση και τις πρώτες ανασκαφές και έρευνες στην πόλη βλ. Schuchhardt, C., “Kolophon, Notion und Klaros”, *Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts. Athenische Abteilung* 11 (1886), σελ. 398-434.
61. Hoepfner, W. (επιμ.), *Geschichte des Wohnens. 5000 v. Chr. – 500 n. Chr. Vorgeschichte – Frühgeschichte – Antike* (Stuttgart 1999), σελ. 284.
62. Schuchhardt, C., “Kolophon, Notion und Klaros”, *Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts. Athenische Abteilung* 11 (1886), σελ. 398-434.
63. Βλ. Hoepfner, W. (επιμ.), *Geschichte des Wohnens. 5000 v. Chr. – 500 n. Chr. Vorgeschichte – Frühgeschichte – Antike* (Stuttgart 1999), σελ. 280-291, καθώς και Holland, L.B., “Colophon”, *Hesperia* 13 (1944), σελ. 123-171, και Migeotte, L., *Les souscriptions publiques dans les cités grecques* (Genève-Quebec 1992), σελ. 217 αντίστοιχα. Δεν είναι γνωστό αν το τείχος περιέκλειε τελικά και την παλαιά και τη νέα πόλη. Βλ. de La Genière, J., “Quelques réflexions à propos des murailles de Colophon”, *REA* 96 (1994), σελ. 137-140. Ουσιαστική είναι η συζήτηση της Rubinstein, L., “Ionia”, στο Hansen, M.H. – Nielsen, T.H. (επιμ.), *An Inventory of Archaic and Classical Poleis. An Investigation Conducted by the Copenhagen Polis Centre for the Danish National Research Foundation* (Oxford 2004), σελ. 1079.

Κολοφών (Αρχαιότητα)

64. Miller, S.G., *The Prytaneion* (Berkeley – London 1978), σελ. 109-112 και 127-128.
65. Holland, L.B., “Colophon”, *Hesperia* 13 (1944), σελ. 98-123.
66. Οικίεζ της Κολοφώνος: Holland, L.B., “Colophon”, *Hesperia* 13 (1944), σελ. 123-171· Hoepfner, W. (επιμ.), *Geschichte des Wohnens. 5000 v. Chr. – 500 n. Chr. Vorgeschichte – Frühgeschichte – Antike* (Stuttgart 1999), σελ. 280-291.
67. Gehrke, H.-J., *Stasis: Untersuchungen zu den inneren Kriegen in der griechischen Staaten des 5. und 4. Jahrhunderts v. Chr.* (München 1985), σελ. 81-82.
68. Robert, L., “Etudes d’épigraphie grecque. 46. Décret de Colophon”, *RPh* 10:62 (1936), σελ. 163-164.
69. Hamon, P., “À propos de l’institution du Conseil dans les cités grecques de l’époque hellénistique”, *REG* 114 (2001), σελ. XXI-XXII.
70. Robert, J. – Robert, L., *Claros I: Décrets hellénistiques* (Paris 1969), σελ. 63-104· Sartre, M., *Η Ελληνιστική Μικρά Ασία*, μτφρ. Δ. Παλαιοθόδωρος (Αθήνα 2005) (*L’Anatolie hellénistique de l’Égée au Caucase*, Paris 2003), σελ. 411-414.
71. Rubinstein, L., “Ionia”, στο Hansen, M.H. – Nielsen, T.H. (επιμ.), *An Inventory of Archaic and Classical Poleis. An Investigation Conducted by the Copenhagen Polis Centre for the Danish National Research Foundation* (Oxford 2004), σελ. 1079.
72. Κολοφώνιον μάλαγμα (ρετσίνι): Plin., *HN* 14.123 και 26.104. Υποδήματα: Πολυδεύκης 7.90 και Ησύχιος, βλ. λ. «Κολοφώνια». Βλ. γενικά Magie, D., *Roman Rule in Asia Minor* (Princeton 1950), σελ. 45 και 48.
73. Meritt, M.B., “Inscriptions from Colophon”, *American Journal of Philology* 56 (1935), σελ. 385-397· Robert, L., “Etudes d’épigraphie grecque. 46. Décret de Colophon”, *RPh* 10:62 (1936), σελ. 158-164· Migeotte, L., *Les souscriptions publiques dans les cités grecques* (Genève – Québec 1992), σελ. 214-223, αρ. 69.
74. Robert, L., “Décret des Asklépiastes de Colophon”, *REA* 28 (1926), σελ. 1-9.
75. Trümper, C., *Untersuchungen zu den altgriechischen Monatsnamen und Monatsfolgen* (Heidelberg 1997), σελ. 99-100.
76. Hurter, S., “The Pixodaros Hoard: A Summary”, στο Ashton, R. – Hurter, S. (επιμ.), *Studies in Greek Numismatics in Memory of Martin Jesop Price* (London 1998), σελ. 149.
77. Για τα νομίσματα της Κολοφώνος βλ. γενικά Head, B.V., *Historia Nummorum. A Survey of Greek Numismatics*² (Oxford 1910), σελ. 569-571· Milne, J.G., *Kolophon and its coinage: a study* (NNM 96, New York 1941), και Lang, G., *Klassische Antike Stätten Anatoliens I: Abonuteichos-Laranda* (Norderstedt 2003), σελ. 589-592.
78. *SEG* 35 (1985), αρ. 1125, στήλ. 4· Πρωσ. 6.17.4· Peek, W., “Hermesianax von Kolophon, Olympiasieger im Ringen der Knaben”, *EpigAnat* 5 (1985), σελ. 155.

Bibliography :

	Cohen G.M. , <i>The Hellenistic Settlements in Europe, the Islands and Asia Minor</i> , Berkeley – Los Angeles – Oxford 1995, <i>Hellenistic Culture and Society</i> 17
	Kinns P. , <i>Studies in the Coinage of Ionia: Erythrae, Teos, Lebedus, Colophon, c. 400-30 B.C.</i> ,

Κολοφών (Αρχαιότητα)

	(διδακτορική διατριβή), University of Cambridge 1980
	Bridges R. , "The Mycenaean Tholos Tomb at Colophon", <i>Hesperia</i> , 43, 1974, 264-266
	Flashar M. , "Die Bedeutung der kaiserzeitlichen Münzprägung von Colophon für die Kultbildgruppe von Claros (Claros-Studien II)", <i>Boreas</i> , 21-22, 1998/1899, 227-239
	Rubinstein L. , "Ionia", Mogen Hasen, M. – Nielsen, Th.h., <i>An Inventory of Archaic and Classical Greek Poleis</i> , Oxford 2004, 1082-1083
	Mee C.H. , "Aegean Trade and Settlement in Anatolia in the Second Millenium B.C.", <i>AS</i> , 28, 1978, 121-156
	Bürcher C. , "Kolophon", <i>RE</i> 21, 1921, στήλ. 1114-1119
	Demand N. , <i>Urban Relocation in Archaic and Classical Greece. Flight and Consolidation</i> , Bristol 1990
	Descat R. , "Colophon et la paix d'Epilycos", Malay, H. (επιμ.), <i>Erol Atalay memorial (Arkeoloji dergisi Özel Sayı I)</i> , Izmir 1991, 33-40
	Fogazza G. , "Colofone arcaica", <i>QuadUrbini</i> , 18, 1974, 23-38
	Lang G.J. , <i>Klassische Antike Stätten Anatoliens I: Abonuteichos-Laranda</i> , Norderstedt 2003
	McCabe D.F. , <i>Kolophon inscriptions</i> , Princeton 1985
	Meritt B.D. , "Inscriptions of Colophon", <i>AJPh</i> , 56, 1935, 358-397
	Meritt B.D. , "The Treaty between Athens and Kolophon of 477/6 B.C.", <i>RStorAnt</i> , 1, 1971, 65-68
	Piérart M. , "Deux notes de politique d'Athènes en Mer Egée (428-425)", <i>BCH</i> , 108, 1984, 161-174
	Prinz F. , <i>Gründungsmythen und Sagenchronologie</i> , München 1979, Zetemata 72
	Robert L., Robert J. , <i>Claros I. Décrets hellénistiques</i> , Paris 1989
	Talamo C. , "Per la storia di Colofone in età arcaica", <i>PP</i> , 28, 1973, 343-375

Glossary :

	ελεγεία, η
	Ποητικό είδος το οποίο κατάγεται από θρηνωδίες. Τραγουδιόταν με τη συνοδεία αυλού. Βάση του μέτρου ήταν το λεγόμενο ελεγειακό δίστιχο.
	εμπροσθότυπος, ο
	Η όψη του νομίσματος που φέρει την πιο σημαντική απεικόνιση. Λόγω αμφιβολιών, πολλοί νομισματολόγοι προτιμούν να χρησιμοποιούν τον όρο για την όψη που τυπώθηκε από την κάτω μήτρα.
	οπισθότυπος, ο
	Η οπίσθια όψη ενός νομίσματος, στην οποία συνήθως χαράσσεται και το όνομα της εκδότριας αρχής.
	πρυτανείο, το
	Δημόσιο οικοδόμημα στο οποίο συνεστίαζονταν οι πρυτάνεις και φιλοξενούνταν οι επίσημοι προσκεκλημένοι και τα τιμώμενα πρόσωπα της πόλης.

Chronological Table

Κολοφών (Αρχαιότητα)

13ος αι. π.Χ.: Μυκηναϊκή εγκατάσταση στη θέση της Κολοφώνος

12ος αι. π.Χ.: Ο Κάλχας, ο Λεόντιος, ο Πολυποίτης και οι σύντροφοί τους καταφεύγουν στην Κολοφώνα. Ο Κάλχας ηττάται σε αγώνα μαντικής από το Μόψο, πεθαίνει και θάβεται στην πόλη. Ο Μόψος ιδρύει το μαντείο του Απόλλωνα στη γειτονική Κλάρο, που εξαρτάται από την Κολοφώνα

10ος αι. π.Χ.: Ίδρυση της Κολοφώνος από τους Πυλίδες του Ανδραίμονος ή από τους Κοδρίδες του Δαμασίχθονος και του Προμήθου. Ο Κολοφώνιος Πάρφορος ιδρύει τις Κλαζομενές. Οι Κολοφώνιοι καταλαμβάνουν τη Σμύρνη

πρώιμος 9ος αι. π.Χ.: Η Κολοφών συμμετέχει στην ιωνική Δωδεκάπολη

700 π.Χ.: Κολοφώνιοι εξόριστοι καταλαμβάνουν τη Σμύρνη

660 π.Χ.: Ο Γύγης καταλαμβάνει την Κολοφώνα. Πρόσφυγες ιδρύουν τη Σίριδα στη νότια Ιταλία

600 π.Χ.: Ο Αλυάττης φονεύει τους Κολοφώνιους ιππείς

591 π.Χ.: Κολοφώνιοι μισθοφόροι στην υπηρεσία του φαραώ Ψαμμητίχου

546 π.Χ.: Η Κολοφών καταλαμβάνεται από τους Πέρσες

475 π.Χ. περ.: Η Κολοφών προσχωρεί στην Αθηναϊκή Συμμαχία

430 π.Χ.: Οι Πέρσες ανακτούν τον έλεγχο της Κολοφώνος. Κάτοικοι καταφεύγουν στο Νότιον

427 π.Χ.: Ο Αθηναίος στρατηγός Πάχης καταλαμβάνει το Νότιον και ιδρύει αποικία όπου εγκαθίστανται και Κολοφώνιοι εξόριστοι

410 π.Χ.: Οι Αθηναίοι καταλαμβάνουν το Νότιον και οι Κολοφώνιοι τους ανοίγουν τις πύλες της πόλης τους

386 π.Χ.: Με την Αντακίδειο ειρήνη η Κολοφών υπάγεται στη δικαιοδοσία του Πέρση βασιλιά

334 π.Χ.: Η πόλη απελευθερώνεται από τον Αλέξανδρο

321-306 π.Χ.: Η Κολοφών ανακτά την ελευθερία της από τον Αντίγονο. Διαιτησία των Κώνων στη διαμάχη μεταξύ Κολοφώνιων και Κλαζομενίων

306 π.Χ.: Η Κολοφών χτίζει τείχη και απορροφά διοικητικά το Νότιον

304 π.Χ.: Πρεσβεία των Κολοφώνιων στην Αθήνα

302 π.Χ.: Ο Πρεπέλαος, στρατηγός του Λυσιμάχου, καταλαμβάνει εύκολα την Κολοφώνα. Αργότερα η Κολοφών αντιστέκεται στο Λυσιμάχο

299 π.Χ.: Συνοικισμός της Κολοφώνος και της Λεβέδου με την Έφεσο

281 π.Χ.: Η Κολοφών ανακτά την ανεξαρτησία της

246-241 π.Χ.: Η Κολοφών περνά υπό πτολεμαϊκό έλεγχο

218 π.Χ.: Η Κολοφών περνά στον έλεγχο του Αττάλου Α' και του περγαμηνού βασιλείου

Κολοφών (Αρχαιότητα)

- 190 π.Χ.:** Ο Λ. Αιμίλιος Σκιπίων εγγυάται την ελευθερία της πόλης και του ιερού του Απόλλωνα στην Κλάρο
- 188 π.Χ.:** Μετά την ειρήνη της Απάμειας η Κολοφών ανακηρύσσεται ελεύθερη πόλη (;)
- 133 π.Χ.:** Η Κολοφών και το Νότιον ελέγχονται από τον Αριστόνικο
- 130 π.Χ.:** Η Κολοφών συνιστά βάση του ρωμαϊκού στρατού κατά τη διάρκεια της εξέγερσης του Αριστονίκου
- 127 π.Χ.:** Η Κολοφών ελεύθερη πόλη στα πλαίσια της επαρχίας της Ασίας
- 89-86 π.Χ.:** Η Κολοφών διοικείται από τύραννο, έμπιστο του Μιθριδάτη Στ', βασιλιά του Πόντου. Ο τύραννος εκδιώκεται με τη βοήθεια που παρείχε ο Λούκουλλος